

Годишен цикъл на производство в месодайното говедовъдство

Производственият цикъл в кравето стадо на месодайното говедовъдство има продължителност средно 15 месеца и включва заплождане, бременност, отелване, отглеждане на телетата чрез бозаене, и отбиване на телетата. Бременността продължава 285-287 дни, отглеждането на телетата под майките е средно 6 до 8 месеца. Тъй като заплождането на кравите за следващото отелване става още докато телетата бозаят (най-добре до 80-тия ден от отелването), то годишният цикъл при идеалната организация на производството се събира в 1 година (без бозаенето до отбиването). Затова стремежът в месодайното говедовъдство е всяка година от кравата да се получава по едно теле. Това не се постига толкова лесно и за да се получи, се налага да бъдат мобилизирани много организационни усилия и най-важното – най-съвременни знания за заплождането, храненето на кравите и юниците.

Сезон на заплождане

Най-важният проблем в месодайното говедовъдство, за да се постигне целта „от всяка крава теле, което да бъде добре развито при отбиването“, се свежда до това как да се планира отелването – кога, в кои месеци на годината да се планира заплождането на кравите. Тъй като стремежът е кравите да се изхранват с възможно най-малко готови фуражи и да се използва възможно най-много пашата, начинаещите в месодайното говедовъдство първоначално планират отелването да става в началото на обилната паша през пролетта. Наблюденията обаче показват, че телетата, родени през януари-февруари, се развиват много по-добре от телетата, родени през март-май. Противно на логиката, получените резултати категорично говорят в полза на по-ранното отелване. Обяснението се състои в това, че нуждите на новороденото теленце през първите месеци след раждането не са високи и се задоволяват успешно с млякото, което дава майката,

поставена и на скромната зимна дажба. По-късно, когато телето стане на 3 месеца и майката излезе на паша, то вече има възможност да оползотвори повечето мляко, което се получава от пасящата обилната трева крава. В следващите месеци то оползотворява много по-добре по-високата млечност и през лятото, когато пашата намалява и млякото на майките спада, то вече може да продължи растежа си с подхранване на концентрати и с пашата, която вече може да ползва като преживно. Не така става с отелените през април-май телета. През май-юни, когато за кравите има обилна паша и те отделят много мляко, телето не може да оползотвори повече от нужното му мляко (често се появяват храносмилателни разстройства от преяждане) и кравите естествено снижават млечността си. По-късно, когато възможностите на телетата за приемането на мляко нараснат, пашата вече става по-малко и кравите не могат да развият отново висока млечност. Това ограничава растежа на телетата и те изостават от родените в по-ранните месеци на годината. Така на фона на тези потвърдени резултати става ясно, че за да има по-добри икономически и биологически резултати, заплождането на кравите трябва да започне от април и да продължи през май, с оглед отелването да започне в края на януари и да продължи до началото на март. Това е валидно за районите, където пашата започва в края на април и началото на май. В по-високите места, където пашата започва по-късно, се прави и съответната промяна в на срока за заплождане. В равнините, където пашата започва през април, заплождането може да започне в края на март. Фактически, родените през зимата телета се развиват най-добре, защото рано напролет те са укрепнали и избозават повече мляко от майките, които имат възможност, благодарение на обилната паша, да развият по-висока млечност и да се заплодят своевременно.

За да се спазва този благоприятен период за заплождане с цел отелване около три месеца преди началото на пашата, кравата трябва да се отели в добро телесно състояние – по скалата за оценка на телесното състояние (ОТС) около 3.0, т.е. средна до над средна охраненост. След отелването без ползване на концентрати при наличие на достатъчно груб фураж, главно сено, кравата успява да набави нужните хранителни вещества и с част от телесните си резерви успява да произведе около 6 кг мляко. Важно е състоянието на кравата да не падне много под средно. Дажбата на прясно отелените крави ще бъде разгледана в друга тема. Решаващият момент за успеха на заплождането е кравите да зазимят с достатъчно резерви, което естествено засилва вниманието към есенната паша.

Заплождането като техника в месодайното говедовъдство също не е за подценяване, въпреки че като правило става чрез естествено осеменяване от бици. В по-големите стада, за да се получи по-голямо уплътняване на отелванията, обикновено може да се приложи синхронизиране на разгонването чрез

използване на препарати на базата на простагландините, което става чрез двукратно инжектиране и изкуствено осеменяване „на сляпо“. След такава операция, при добра работа, обикновено се заплождат 50-60 % от кравите. За повторките след това не се прилага ново синхронизиране, а 15 дни след осеменяването се пуска бик, който довършва заплождането. Тази операция силно свива срока за осеменяване, намалява натоварването на биците за естествено осеменяване и позволява да се установи точно бащата на новородените телата, което много подобрява отчетността и опростява работата по разделянето на кравите в отделни стада по бици.

Бременност и отелване

За нормалното протичане на бременността не се налага да се полагат специални грижи за кравите освен тези грижи, които се полагат за кърмещите крави. След отбиването на телетата вниманието се насочва към следене на телесното състояние на кравите. Есенната паша, която се получава след началото на есенните дъждове, в повечето случаи удовлетворява нуждите на кравите за натрупване на резерви. Освен това дъбовите гори предлагат жълъди, които са добра добавка към дажбата. Основното в грижите за бременните крави си остава да се доведе телесното им състояние до над средна охраненост.

Поради изяснените по-горе причини отелването на месодайните крави става през зимния сезон. Това обаче не усложнява технологията и не е необходимо да се организират специални помещения за отелване, понеже говедата и техните малки добре понасят зимните студове дори при температури от -24° С. Отелването протича обикновено на двора, който е на отцедливо място, защитено от ветровете с ветрозащитна стена. Телето остава при майката и най-много след 30 минути започва да бозае. Грижа на стопанина е да почисти от терена следите от отелването и впоследствие да маркира телето, за да се знае произходът му. Въпреки че докато телето бозае от майката, произходът му е известен, с маркирането не трябва да се закъснява, защото то бързо заяква и после са необходими усилия за фиксирането му, за да се сложи ушната марка.

Грижи за телетата до отбиването

Основната храна за правилното развитие на телето си остава майчиното мляко, затова вниманието трябва да бъде насочено към осигуряването на по-добра паша за майките. Но въпреки това първо условие, грижа на фермера е да приучи телетата към подхранване. Това става с обикновена смеска за телета (повече за състава на смеската – в друга тема за храненето), която се предлага в ясличка, поставена в специално заградено място, в което кравите не могат да влизат, но телетата свободно влизат и излизат през вертикално поставени пречки.

Успешното приучване към подхранване има важна роля за крайния успех – добре развити телета при отбиването, ето защо то не трябва да се подценява. Количествата на смеската, които поемат телетата, започва сериозно да се увеличава след третия-четвъртия месец. Стопанинът трябва да има грижата редовно да зарежда с храна. Заграденото пространство за подхранване се устройва на достъпно за телетата място и при смяната на пасищата то се мести непрекъснато със стадото, ако не са устроени предварително трайни такива площадки на всяко пасище.

Отбиване и подготовка за ремонт

Отбиването на телетата става обикновено в края на пасищния сезон – през есента. Въпреки че отелването продължава два-три месеца, отбиването става едновременно. Това означава, че първите родени телета ще са достигнали 8 и повече месеца, а последните ще бъдат над 5 месеца. Живото тегло на отбиваните телета в зависимост от породата е доста различно. За породата Херефорд отбиването става при живо тегло от 150 до 230 кг, а при едрите месодайни породи като Шароле и Лимузин отбиването на телетата през есента става при живо тегло 230-320 и повече килограма. Дори и да има още паша, с отбиването не бива да се закъснява по две причини. Първо – майките ще трябва да възстановят живото си тегло и да натрупат необходимите резерви, и второ – израсналите мъжки и женски телета не бива да стоят повече заедно, защото по-бързо развиващите се достигат полова зрялост и може да стане преждевременно заплождане. Отделянето на телетата става, като те се отделят в отдалечено от майките място и започват да се подхранват интензивно. След отбиването телетата се сортират по предназначение. Мъжките се обособяват в отделна група с оглед бъдещето използване или веднага постъпват на интензивно уговяване, или се поставят на хранене с груби фуражи с оглед през пролетта да отидат отново на паша. Отделянето на бичета за разплод става още след отбиването и животните се поставят на специално гледане и хранене. При женските телета се извършва преглед по екстериор и по произход. Първо се заделят най-добре развитите и с най-добър произход по майка и по баща за отглеждане за разплод. Броят им зависи от целта на стадото. Ако задачата е стадото да не нараства, тогава се избират 1-2 телета на всеки 10 крави. Разчетът е стадото да се ремонтира с около 12 % средно годишно, т.е. няколко години ще се подменя 1 крава на всеки 10, а през няколко години се ще подменят две, така че стадото да не нараства. При породите с по-кратко използване се заплождат повече юници, но не се стига до повече от 2 средно годишно на всеки 10 крави. Заделените за разплод юници се гледат и хранят по-добре с оглед през ранната пролет, когато станат на около 14 месеца, да достигнат поне 330 кг тегло, за да се заплодят. Стремешът е ремонтните животни да се заплодят възможно по-рано, за да може стадото като цяло да не

изостава с отелванията, но това не бива да става чрез компромис с развитието на юниците.

Отбиването на телетата е важен технологичен елемент на месодайното говедовъдство. Препоръчва се телетата от дадената категория – телета за разплод или телета за угодяване, да бъдат отбити едновременно. При отбиване телетата трябва да се преведат на пасища или в обори, по-далеч от кравите, за да се избегнат визуалните и слуховите контакти. По този начин кравите се пресушават по-лесно, а телетата по-бързо свикват без майките. За намаляване на стреса, заболяемостта и загубата на жива маса е добре след отбиване телетата да се подхранват с концентриран фураж. В този период животните трябва да имат свободен достъп до вода и качествено сено.

Телетата трябва да се преведат за доугояване:

- минимум 30 дни след отбиване, когато самостоятелно, свободно използват фуражи;
- когато са приучени към използване на хранилки и поилки;
- когато при прилагане на кастрация са кастрирани поне 3 седмици преди превеждането;
- обезроговени и обезпаразитени, като процедурите се извършват поне 3 седмици преди превеждането.

След отбиване на телетата се формират групи за разплод и групи за угодяване. Телетата за разплод и подрастващите телета за угодяване се отглеждат по същия начин както и кравите. Отглеждането на телетата през финишерния период на угодяване се извършва в затворени и полуотворени сгради или на телеугоителни площадки. Могат да се използват всички начини – вързано, свободно-боксово или свободно-групово, като за предпочитане е последното.

Организация на възпроизводството

Ефективността на технологията за отглеждане на месодайни говеда се базира на високата репродуктивна способност на кравите. Целта е да се получи по едно теле от крава годишно. При плодовитост на стадото, по-ниска от 85 %, технологията е неизгодна.

Висока репродуктивна способност се осигурява чрез:

1. Добра фуражна база. Тя осигурява поддържане на кравите в разплодна кондиция и бързо включване в разплод на младите ремонтни животни. От фуражната база зависи плодовитостта, продуктивността и продължителността на използване на кравите.

2. Време на заплождање на јуниците. Јуниците од ранозрелите месодајни породи треба да се заплождат на 14-15, а од къснозрелите – на 16-18-месечна възраст. Към този период се препоръчва телетата да достигнат 55-65 % от масата на завършилите растежа си крави.

3. Метод на заплождање – естествено покривање.

4. Организиране на възпроизводството. Основен технологичен момент при отглеждането на говедата от породите за месо е изборът на начина на възпроизводство – целогодишно или турово отелване. Световната практика, която категорично се препоръчва и за нашите условия, е турово отелване в рамките на 2 до 3 месеца през определен сезон в годината.

Обикновено се прилага отелване през пролетта или през есента, за да се избегнат летните горещини и зимните студове. Пролетното отелване се планира към началото на пасищния период, а есенното – в началото на зимата. Като се има предвид, че телетата започват да пасат 15-20 дена след отелване, то началото на пролетните отелвания трябва да се планира 20-30 дни преди пълното развитие на пасищата. За равнинните райони на страната това е към края на февруари, а за планините – месец по-късно.

Предимства на пролетното отелване:

- Заплождањето на кравите се извършва на пасището (јуни-август), където по-бързо се нормализират репродуктивните функции след раждане и заплодяемостта е по-висока.
- През периода на раждане на телетата и първите месеци от живота им млечността на майките е най-висока, което осигурява по-добър растеж през най-критичния период на развитието.
- Телетата се отбиват през есента и през зимния период в основно стадо се отглеждат само крави. Това е по-евтино, тъй като кравите се хранят с по-малоценни фуражи от подрастващите телета и телетата за угодяване.
- Телетата се отбиват до зимата – трудът за отглеждане на животните намалява. При отбиване телетата са с по-висока маса и могат спокойно да се доугояват с използване на зимни пасища или интензивно.
- Телетата за разплод и телетата за угодяване с предугоителен пасищен период се отглеждат два сезона пасищно и само един сезон в зимен лагер.
- Кравите се проверяват за бременност след пасищния период. Яловите крави се бракуват и продават. В края на периода те са в добра гойна кондиция и не се доугояват. Не се отглеждат ялови крави през зимата и за тях не се приготвят фуражи.

Предимства на есенното отелване:

- Кравите имат по-добро телесно състояние и раждат по-жизнени телета през есента.

- Телетата се раждат в зимния лагер, където може да бъде построено родилно отделение и раждането да се извършва под контрол. Отглеждат се през зимата – пролетта, като се избягват летните горещини. Отбиват се, когато пасищата са в най-добро състояние, а тревата най-обилна.

- Изкарването на паша на кравите след зимния период стимулира млекоотдаването и кърмачният период се удължава.

- Заплождането се извършва през зимата в зимния лагер и може да се използва изкуствено осеменяване.

По-предпочитано в световната практика е пролетното отелване. Опитите, проведени в Института по планинско животновъдство и земеделие в Троян, показват, че най-добри резултати у нас са получени при отелване на кравите през зимата – януари и февруари. По принцип зимните отелвания се избягват заради студовете, но очевидно опитът у нас показва, че те не са такъв проблем и при добро устройство на зимния лагер могат да се практикуват успешно. При такова отелване заплождането на кравите се извършва през април и май, което е изключително благоприятно от физиологична гледна точка.

Периодът на отелване трябва да бъде избран конкретно за всеки регион в зависимост от развитието на пасищата, като се изхожда от постановката, че максималното развитие на пасището и максималната млечност на кравите трябва да е в периода, когато телето е достигнало развитие, позволяващо му напълно да избозава кравата и да поеме значителни количества мляко.

Годишните разходи по отглеждането на юниците са по-високи, отколкото на кравите. В тази връзка месодайните крави трябва да се използват колкото е възможно по-продължително. Намаляването на яловостта е един от основните начини за понижаване на себестойността на продукцията и осигуряване на стабилни приходи. За повишаване на възпроизводителната способност при изкуственото осеменяване е необходимо своевременно откриване и осеменяване на кравите, водене на книга за осеменяването и отелването, използване на сперма с висока заплодителна способност.

При естествено покриване биците трябва да са здрави, с висока жизненост и либидо, с проверена по качество сперма. Постоянно трябва да се контролира клиничното състояние на кравите, състоянието на половите им органи, да се откриват и лекуват патологиите. След приключване на случния сезон кравите задължително се проверяват за бременност и яловите се бракуват.

При организиране на възпроизводството трябва да се има предвид следните фактори:

- месодайните говеда имат ясно изразена сезонна цикличност;
- продължителното бозаене на телетата е фактор, потискащ разгонването, т.е. бозаенето способства за отделяне на хормон, който стимулира млечната секреция и потиска отделянето на хормони, свързани с размножаването;
- често кравите са с тиха разгоненост.

Използване на биците

Биците оказват значително влияние върху репродуктивната способност на стадото. Използването на бици с лоша репродуктивна способност може да доведе до намаляване на заплодяемостта, до увеличаване на продължителността на бременността и до нарастване на безплодието. Възпроизводителната способност на бика може да се определи по процента на заплодените крави в периода на репродукция на стадото (60-90 дни).

Биците проявяват либидо обикновено 3 седмици преди половото съзряване и достигат стопанска зрелост около 2 месеца по-късно. При преценката на биците за разплод се обръща специално внимание на екстериора и особено на здравината и постановката на задните крайници, на развитието на сухожилията и на ъгъла на скакателната става. При лошо развитие или дефекти на крайниците биците се затрудняват при скачане и проявяват по-ниска потентност. Определянето на качеството на спермата е задължително за биците. Това трябва да стане не по-рано от 15-месечна възраст. Качеството на спермата може силно да се промени до 4 месеца след настъпване на половата зрелост.

Либидото е от основно значение за използването на биците за естествено покриване. То не зависи от растежа, от развитието на тестисите и от качеството на спермата. За определяне на половата активност е добре да се оцени броят на скачките на бика за определен период от време.

За поддържане на висока репродуктивна способност и висока заплодяемост биците не трябва да се претоварват. Поради сезонността на използване на младите бичета, до 2-годишна възраст трябва да се планират не повече от 15-20 крави, на бичетата от 2 до 3 години – 20-30, и тези над 3 години – 30-40.

При естественото заплождаване на кравите могат да се използват следните варианти:

- При свободно покриване в стадо от 100-150 крави се използват 3-4 бика. За намаляване на натоварването биците могат да се разделят на две групи, като в стадото се пуска едната, а другата почива. Ротация се прави през 2-3 дни.
- При пускане от ръка заплождаването се контролира, броят на планираните крави на бик може да се завиши, а плодовитостта се увеличава с 4-5 %. При този вариант се увеличава и разходът на труд, поради което обикновено не се прилага.

Системата е по-ефективна при заплождане на кравите в зимния лагер и отелване през есента. Изкуствено осеменяване се използва само в елитната развъдна единица на контролираната част на популацията.

Съхраняване на телетата

Друг важен момент в месодайното говедовъдство е съхраняването на телетата. За целта е необходимо да се разработят и осъществяват мерки за профилактика на абортите, заболяванията и отпадането на телетата. В месодайните ферми, както и в млечните, трябва да се спазват всички мероприятия на зоопрофилактиката. Сериозно внимание трябва да се обръща както на маститите, така и на профилактиката на простудните заболявания и отравянията.

Отбиването на телетата в никакъв случай не трябва да бъде преди края на петия месец след раждане. Ранно отбиване се прави при първотелките, за да се намали прекомерното им изтощаване и да се постигне добра кондиция при заплождане, а също при кравите, когато се налага за поддържане на млечността да се използват скъпи фуражи. По-рано се отбиват и бичетата, за да не заплодят преждевременно женските телета.

Технология на отглеждане

Технологията на месодайното говедовъдство е свързана с отглеждането на следните категории говеда:

- бременни крави;
- крави с бозаещи телета;
- подрастващи телета;
- телета за разплод;
- телета за угодяване;
- бици.

Говедата от специализираните месодайни породи се отглеждат основно пасищно, където се намират почти през цялата година. Това е възможно, тъй като говедата са студоустойчиви, а при повечето категории потребностите от хранителни вещества са по-ниски от тези при млечните. В зависимост от състоянието и продължителността на тревостоя на културните пасища за едно месодайно говедо (без телетата през млечния период) трябва да се планират 13-15 дка площ. Ежегодно за състоянието на пасищата се полагат специални грижи – почистване, косене на неизпасаната трева, торене и др.

За предпазване от неблагоприятни климатични въздействия се строят олекотени навеси или ветрозащитни стени и щитове с минимални вложения. Навесите се строят на отцедливи места, като се осигурява топло легло на животните по всяко време на годината. Леглото се устройва, като се натрупва суха слама. Пасищата се облагородяват – задължително се поставят групови поилки, съоръжения за подхранване с обемист или с концентриран фураж.

Подхранването с груби фуражи трябва да започне, когато през есента тревата загрубее и е в недостатъчни количества за удовлетворяване на дневните потребности на животните. Месодайните говеда трябва да са на паша самостоятелно, без пастир. За целта пасищата се оградят с постоянна ограда или електропастир.

Хранене на говедата

Основните принципи на храненето, осигуряващи максимална ефективност на производството, са следните:

- използване на евтин фураж през летния период – пасищна трева;
- използване на груби и сочни, включително отпадъчни фуражи през зимата;
- минимално използване или неизползване на концентрирани фуражи.

В месодайното говедовъдство трябва да се разчита на собствено производство на фуражи (особено на обемисти). **Месодайна ферма не се създава без достатъчно земя за пасища и за производство на груби фуражи.**

При планиране на фуражната база може да се изхожда от нормите, представени в долната таблица, които са препоръчани за отглеждане на месодайни говеда в Русия, където условията са сходни с условията у нас.

вид на фуражите	юници	крави	ремонтни телета		телета за угодяване			
					женски		мъжки	
			до 1 г.	над 1 г.	до 1 г.	над 1 г.	до 1 г.	над 1 г.
концентрирани	0,8	0,7	0,5	0,6	0,8	0,9	1,0	1,2
сочни	4,5	4,0	0,8	3,6	0,8	3,6	0,8	3,6
груби	1,7	1,7	0,3	1,3	0,3	1,3	0,3	1,3
в т.ч. сено	0,2	0,2	0,1	0,1	0,08	0,05	0,08	0,05
зелени	4,9	4,1	1,0	2,6	1,0	2,6	1,0	2,6
общо КЕ	3,0	2,8	1,1	2,2	1,1	2,4	1,5	2,8

Потребности на фураж на глава за година, t (по Черкаев)

Храненето на говедата трябва в максимална степен да удовлетворява потребностите им в съответствие с категорията, възрастта, живата маса, насоката на използване и продуктивността им. Храненето на говедата от специализираните месодайни породи ще бъде подробно разгледано в друга тема.

Източници:

Кратък курс по месодайно говедовъдство, проф. д-р Т. Дарджонов

Технология на говедовъдството, доц. д-р Васил Николов

Проект „Подкрепа на предприемачеството в областта на вътрешната преработка на качествени селскостопански продукти в областите Еврос, Хасково, Смолян и Кърджали“ (QUALFARM), е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от национални фондове на страните, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014–2020.

Съдържанието на този материал е изцяло отговорност на Сдружение „Съюз за възстановяване и развитие“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява възгледите на Европейския съюз, участващите страни, Управляващия орган и Съвместния секретариат.